

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.43>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Дзіковський М.Р.,
*асистент кафедри адміністративного
та фінансового права
юридичного факультету
ЛНУ ім. Івана Франка
ORCID: 0000-0003-3082-1902*

Дзіковський М.Р. Використання інформаційних технологій в адміністративному судочинстві України.

У статті досліджено концептуальні основи впровадження інформаційних технологій у систему адміністративного судочинства України, зокрема їхню роль у підвищенні прозорості та доступності, що сприятиме підвищенню ефективності судової системи України і посиленню її інтеграції до європейських стандартів правосуддя. Визначено основні інформаційні платформи, що застосовуються в адміністративних судах, такі як Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система та «Електронний суд», які сприяють автоматизації процесів і зменшенню бюрократичного навантаження, а також суттєво покращують доступ громадян до правосуддя, дозволяючи подавати документи та звертатися до суду незалежно від фізичного розташування. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли доступ до судових установ може бути ускладнений або небезпечний. Проведено аналіз чинної нормативної бази, що регулює використання електронних доказів у адміністративних справах, вказано на її розвиток і необхідність удосконалення, зокрема в частині забезпечення автентичності та цілісності електронних доказів.

Окрім того, значну увагу приділено питанням інформаційної безпеки та захисту даних, що є критично важливими для стабільного функціонування електронного судочинства і забезпечення довіри до його роботи з боку громадян та професійної спільноти. Виявлено проблемні аспекти цифровізації судової системи та окреслено перспективи подальшого розвитку, зокрема використання штучного інтелекту для підвищення ефективності правосуддя. Згадується про питання правового статусу електронних доказів, що є критичним для правового розгляду в цифрову епоху, та потребу у забезпеченні інформаційної безпеки в умовах зростання кіберзагроз. Новизна дослідження полягає в комплексному підході до оцінки впливу інформаційних технологій на адміністративне судочинство. У статті висвітлено необхідність подальшого розвитку нормативної бази, яка має забезпечувати підтримку інноваційних підходів, а також необхідність забезпечення безперервного підвищення кваліфікації судових працівників для належного функціонування судової системи в умовах цифровізації.

Ключові слова: адміністративне судочинство, інформаційні технології, електронні докази, інформаційна безпека, цифровізація.

Dzikovskyi M.R. Use of information technologies in the administrative justice of Ukraine.

The article examines the conceptual foundations of the introduction of information technologies into the administrative justice system of Ukraine, in particular their role in increasing transparency and accessibility, which will contribute to increasing the effectiveness of the judicial system of Ukraine and strengthening its integration into European standards of justice. The main information platforms used in administrative courts are identified, such as the Unified Judicial Information and Telecommunication System and the «Electronic Court», which contribute to the automation of processes and reduce the bureaucratic burden, as well as significantly improve citizens' access to justice, allowing to submit documents and appeal to the court regardless of physical location. This is especially important in martial law, when access to judicial institutions can be difficult or dangerous. An analysis of the current

regulatory framework, which regulates the use of electronic evidence in administrative cases, is carried out, its development and the need for improvement are indicated, in particular in terms of ensuring the authenticity and integrity of electronic evidence.

In addition, considerable attention was paid to the issues of information security and data protection, which are critically important for the stable functioning of electronic justice and ensuring trust in its work by citizens and the professional community. Problematic aspects of digitalization of the judicial system are identified and prospects for further development are outlined, in particular, the use of artificial intelligence to improve the efficiency of justice. It mentions the issue of the legal status of electronic evidence, which is critical for legal proceedings in the digital age, and the need to ensure information security in the face of growing cyber threats. The novelty of the study lies in the comprehensive approach to assessing the impact of information technologies on administrative justice. The article highlights the need for further development of the regulatory framework, which should provide support for innovative approaches, as well as the need to ensure the continuous improvement of the qualifications of court employees for the proper functioning of the judicial system in conditions of digitalization.

Key words: administrative justice, information technology, electronic evidence, information security, digitization.

Постановка проблеми. В умовах сучасного суспільства, що все більше залежить від цифрових технологій, адміністративне судочинство України потребує глибокої трансформації, спрямованої на підвищення доступності, оперативності та прозорості судового процесу. Інформаційні технології, що активно впроваджуються в правову систему, стають не лише інструментом оптимізації діяльності судів, а й важливою умовою забезпечення прав громадян на доступ до правосуддя. Особливо актуальним це є в контексті адміністративного судочинства, де громадяни часто звертаються за захистом своїх прав і свобод перед державними органами.

Мета дослідження – аналіз та оцінка ролі інформаційних технологій в адміністративному судочинстві України, виявлення їхнього впливу на ефективність правосуддя, прозорість судових процесів та доступ до правосуддя. Дослідження спрямоване на вивчення основних напрямків і практичних аспектів використання цифрових інструментів у діяльності адміністративних судів; визначення переваг та викликів, пов'язаних із впровадженням електронного документообігу, судових порталів, систем відеоконференцій та інших інновацій; оцінку переваг та недоліків впровадження інформаційних технологій у судову систему, включно з питаннями безпеки та захисту персональних даних.

Стан опрацювання проблематики. Запровадження електронного судочинства в Україні стало вагомим кроком на шляху до цифровізації правосуддя, що включає створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) та платформ, таких як «Електронний суд». Такі інновації дозволяють значно спростити комунікацію між учасниками процесу, забезпечують доступність судових документів та скорочують часові витрати, пов'язані з поданням документів і проведенням слухань. Проте, впровадження інформаційних технологій в адміністративне судочинство стикається з низкою викликів, що потребують вирішення. Серед основних проблем слід виділити недостатню розвиненість нормативної бази щодо електронних доказів, ризики для інформаційної безпеки, а також організаційні бар'єри. Зазначені проблеми досліджували Борщенко В., Гуржій С., Климова К., Миколаєць В., Котович І., Кравчук В. та ін.

Вклад основного матеріалу. Впровадження інформаційних технологій у судочинство України є невід'ємною складовою сучасної правової реформи, спрямованої на підвищення ефективності, прозорості та доступності правосуддя. Такий процес відбувається на тлі глобальних тенденцій цифровізації, що охоплюють усі сфери суспільного життя, включаючи судову систему.

Нормативно-правова база, яка регулює використання інформаційних технологій у судочинстві України, формується з урахуванням міжнародних стандартів та національних потреб. Ключовим документом у цій сфері є Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який передбачає створення та функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) [1]. Зазначена система покликана забезпечити електронний документообіг, автоматизацію процесів та інтеграцію з іншими державними реєстрами.

Важливим кроком стало затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, яке визначає правила роботи таких компонентів, як: «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистема відеоконференцв'язку [2].

Крім того, процесуальне законодавство України, зокрема Господарський процесуальний кодекс [3], Цивільний процесуальний кодекс [4] та Кодекс адміністративного судочинства [5], містять положення щодо використання електронних доказів, проведення судових засідань у режимі відеоконференції та подання процесуальних документів в електронній формі.

Таким чином, нормативна база України створює передумови для активного впровадження інформаційних технологій у судочинство, що відповідає сучасним викликам та сприяє підвищенню ефективності правосуддя.

Сучасний стан адміністративного судочинства України характеризується активним впровадженням інформаційних технологій, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та доступності правосуддя. До них належать різноманітні інформаційні системи та платформи, що забезпечують автоматизацію процесів, електронний документообіг та комунікацію між учасниками судового процесу.

Однією з ключових систем є Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС), яка інтегрує різні підсистеми для забезпечення комплексного функціонування судової влади. Основними компонентами ЄСІТС є [2]:

- електронний кабінет - персональний простір користувача, що надає доступ до інформації про судові справи, можливість подання процесуальних документів та отримання судових рішень в електронній формі;

- електронний суд - платформа, яка забезпечує обмін процесуальними документами між судом та учасниками процесу в електронному вигляді, що сприяє оперативності та зручності судочинства;

- підсистема відеоконференцзв'язку - інструмент для проведення судових засідань у режимі відеоконференції, що особливо актуально в умовах воєнного стану та пандемії.

Впровадження цих підсистем розпочалося 5 жовтня 2021 року, що стало важливим кроком у цифровізації судової системи України.

Окрім ЄСІТС, в адміністративних судах України використовуються інші інформаційні системи, зокрема [6, 7]:

1. Автоматизована система документообігу суду (АСДС) - забезпечує реєстрацію, облік та контроль руху судових справ і документів, автоматичний розподіл справ між суддями, а також формування статистичної звітності.

2. Єдиний державний реєстр судових рішень - електронна база даних, що містить тексти судових рішень, забезпечуючи відкритий доступ до судової практики та сприяючи прозорості правосуддя.

3. Система електронного документообігу (СЕД) - платформа для обміну документами між судами та іншими державними органами, що забезпечує оперативність та зменшує паперовий документообіг.

Варто зазначити, що впровадження інформаційних технологій у судочинстві України відбувається відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій. Зокрема, Консультативна рада європейських суддів (КРЕС) у Висновку № 14 (2011) «Судочинство та інформаційні технології» наголошує на важливості використання сучасних технологій для підвищення ефективності правосуддя [8].

Таким чином, сучасний стан інформаційних технологій у адміністративному судочинстві України характеризується активним впровадженням комплексних систем та платформ, що сприяють автоматизації процесів, підвищенню прозорості та доступності правосуддя, а також відповідають міжнародним стандартам у сфері судочинства.

Впровадження інформаційних технологій у судову систему України створює нові можливості для вдосконалення адміністративного правосуддя, зокрема у напрямі забезпечення відкритості та доступності для громадян. Цифровізація процесів сприяє не лише автоматизації рутинних операцій, а й формуванню нової культури судочинства, де інформаційна прозорість та оперативність виходять на перший план.

Цифровізація судочинства в Україні стала важливим інструментом, що підвищує доступність правосуддя для громадян і забезпечує зручні умови для всіх учасників судового процесу. Завдяки впровадженню електронних платформ, зокрема «Електронного кабінету» та «Електронного суду», громадяни отримали можливість звертатися до суду незалежно від фізичного розташування, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану. Відтепер процес подання документів

значно спрощений, адже можливість передавати заяви, скарги та інші процесуальні документи через інтернет економить час і фінансові ресурси учасників процесу.

Електронний документообіг виступає вагомим інструментом прозорості в адміністративному судочинстві. Використання цифрових рішень дозволяє не тільки зменшити рівень бюрократії, але й зробити комунікацію між сторонами швидшою та доступнішою. Автоматизована система документообігу дає змогу контролювати кожен етап проходження справи, забезпечуючи рівний доступ до інформації та можливість відстежувати рух документів у режимі реального часу. Такий підхід також мінімізує помилки, спричинені людським фактором, сприяючи збереженню правової безпеки та дотриманню прав учасників процесу.

Таким чином, цифровізація не лише полегшує процеси, але й укріплює принципи відкритості та довіри до судової системи.

Розвиток інформаційних технологій у судочинстві відкриває нові перспективи для вдосконалення доказової бази у адміністративних справах. У сучасних умовах електронні докази набувають особливого значення, адже цифрові сліди, залишені у ході різноманітних транзакцій чи комунікацій, виступають важливими свідченнями у судовому процесі. Впровадження електронних доказів в адміністративне судочинство вимагає ретельного регулювання як на законодавчому рівні, так і в аспекті практичного використання, що включає захист автентичності й цілісності даних. Саме питання правового статусу електронних доказів, методів їх отримання та специфіки оцінки у адміністративних справах стають вирішальними для забезпечення справедливості та неупередженості судового процесу в епоху цифровізації.

Використання електронних доказів у адміністративному судочинстві України є одним із найактуальніших напрямів модернізації правосуддя в умовах цифровізації. Сучасні вимоги до прозорості та оперативності судового процесу потребують від судової системи України впровадження електронних доказів як невід'ємної складової правового розгляду, що відкриває нові можливості для формування доказової бази. Водночас, нормативна база для такого використання перебуває на стадії розвитку та має численні особливості, які суттєво впливають на практику прийняття та оцінки електронних доказів.

Правові засади прийняття електронних доказів в адміністративному судочинстві закріплені в Кодексі адміністративного судочинства України (ст.99-100 КАСУ) [9], що визначає електронні докази як інформацію в цифровій формі, здатну містити відомості про обставини, що мають значення для вирішення справи. До таких доказів належать електронні документи, веб-сторінки, текстові та голосові повідомлення, бази даних та інші цифрові ресурси. Визначення у КАСУ сприяє розширенню можливостей суду щодо використання електронних доказів у адміністративних справах, однак їх правовий статус залишається незавершеним, оскільки Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [10] досі не містить чіткого врегулювання в цьому аспекті. Така невизначеність створює проблеми в процесі прийняття електронних доказів у справах про адміністративні правопорушення та посилює ризик неоднозначного тлумачення норм.

На міжнародному рівні питання електронних доказів здобуло значного розгляду в Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ), який розробив комплексний підхід до їх оцінки у відповідності до принципів справедливого судового розгляду. У рішеннях ЄСПЛ, зокрема у справі «Жуковський проти України» (2011 рік), особлива увага приділяється забезпеченню права на захист і необхідності гарантувати рівність сторін у доступі до електронних доказів [11]. ЄСПЛ наголошує, що використання електронних доказів потребує гарантій їх достовірності та доступності, а також виключає можливість викривлення інформації, що могла б призвести до порушення права на справедливий судовий розгляд.

Таким чином, хоча сучасна практика використання електронних доказів є значним кроком на шляху до цифровізації судочинства, вона висуває низку вимог як до законодавчих норм, так і до практичних аспектів судового процесу. Успішне впровадження електронних доказів у судовий розгляд потребує посиленого контролю за дотриманням стандартів автентичності, захисту інформації та забезпечення рівноправного доступу до електронних матеріалів для всіх сторін судового процесу.

Забезпечення інформаційної безпеки у системі електронного судочинства є не лише технологічним викликом, але й важливою складовою загального рівня захисту прав громадян. Комплексний підхід до захисту даних дозволяє зберігати конфіденційність та цілісність судової інформації, що є ключовим для підтримання довіри до судової системи в умовах її цифрової трансформації.

ції. Водночас, виклики, пов'язані з кібербезпекою та захистом даних, вимагають від судової влади постійного оновлення засобів захисту та вдосконалення протоколів безпеки. Саме на тлі таких вимог електронне судочинство набуває нових можливостей, які впливають на якість правосуддя та його доступність для кожного громадянина, що зумовлює необхідність детального розгляду ролі інформаційних технологій у підвищенні прозорості та відкритості адміністративного судочинства [12]. Інформаційна безпека та захист даних є основоположними аспектами функціонування системи електронного судочинства в Україні, оскільки від їхнього забезпечення залежить як ефективність правосуддя, так і довіра громадян до судової системи. У зв'язку зі зростанням цифрових технологій, інтеграція яких покликана зробити судовий процес прозорішим і доступнішим, питання захисту персональних даних і конфіденційності інформації вимагають неухильного дотримання сучасних стандартів інформаційної безпеки.

Судова система України зобов'язана дотримуватися високих стандартів захисту інформації, що регулюються як національним законодавством, так і міжнародними нормами. Закон України «Про захист персональних даних» [13] встановлює основні вимоги щодо обробки, зберігання та доступу до особистих даних, які стосуються всіх аспектів діяльності електронного судочинства. Особливу увагу приділяють захисту від несанкціонованого доступу, що включає шифрування даних, автентифікацію користувачів та використання сучасних протоколів захисту під час обміну інформацією. Окрім цього, запровадження системи ЄСІТС супроводжується розробкою спеціальних заходів для збереження конфіденційності процесуальних даних, які гарантують їхнє безпечне зберігання та передачу між користувачами системи, що зменшує ризики витоку або фальсифікації інформації [2].

Попри запроваджені заходи захисту, система електронного судочинства стикається з низкою викликів, які потребують постійної адаптації та вдосконалення технологій. Серед основних ризиків інформаційної безпеки є можливість несанкціонованого доступу до судових даних, що може призвести до витоку персональної інформації або зміни матеріалів справи. Такі загрози зазвичай виникають через спроби кіберзлочинців отримати доступ до даних шляхом кібератак, включаючи фішинг, шкідливе програмне забезпечення та розповсюдження вірусів.

Іншим викликом є забезпечення постійної доступності системи, особливо в умовах підвищеної активності користувачів або навантаження на сервери. Впровадження резервного копіювання, використання хмарних технологій та періодична модернізація інфраструктури стають важливими заходами, які мінімізують ці ризики та підтримують стабільність функціонування судової системи в цифровому середовищі [14].

Впровадження інформаційних технологій у адміністративне судочинство України є багатогранним процесом, який, попри свої значні переваги, стикається з численними проблемами, що впливають на його ефективність та стабільність. Основними аспектами, що гальмують цифровізацію судової системи, є технічні та організаційні бар'єри, недостатня інфраструктура, брак належного фінансування та відсутність єдиних стандартів для роботи з електронними доказами та документами. Більшість українських судів стикається з проблемами технічного оснащення, що значно обмежує доступність та функціональність електронних платформ, таких як «Електронний суд» чи Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС).

Організаційні труднощі, пов'язані з цифровізацією, часто виникають через недостатню підготовку працівників судової системи до роботи з новими технологіями. Проблеми навчання та адаптації до цифрових інструментів залишаються актуальними, адже новітні системи вимагають не тільки високої кваліфікації, але й готовності до змін, що значно ускладнює перехід до повноцінного електронного правосуддя. Крім того, високий рівень вимог до інформаційної безпеки та конфіденційності судових даних часто перетворюється на додатковий тягар для судових установ, що потребують значних ресурсів для забезпечення захисту даних [14].

Незважаючи на ці виклики, перспективи розвитку інформаційних технологій у судовій системі України залишаються вагомими. Розвиток автоматизації та використання штучного інтелекту у судочинстві відкриває нові можливості для вдосконалення процесу прийняття рішень, зокрема шляхом застосування алгоритмів аналізу справ, що допомагає спростити процес обробки інформації та пришвидшити винесення рішень. Штучний інтелект можна використовувати для класифікації документів, аналізу судової практики та пошуку схожих прецедентів, що значно знижує навантаження на суддів та прискорює судові процеси [15].

Загалом, впровадження інформаційних технологій у адміністративне судочинство є незворотним етапом, який має потенціал для радикальної трансформації судової системи України. Сучасні

технології здатні не лише підвищити ефективність та прозорість судового процесу, але й забезпечити вищий рівень доступності правосуддя для громадян. Перспективи розвитку цифровізації судочинства потребують належної підтримки з боку держави, посилення нормативно-правової бази та розвитку інфраструктури, щоб створити стабільне та захищене цифрове середовище, що відповідає вимогам сучасного правосуддя.

Висновки. У дослідженні обґрунтовано концептуальні засади впровадження інформаційних технологій в адміністративне судочинство України, що стало основою для формування комплексного підходу до аналізу їхньої ролі у забезпеченні прозорості, доступності та ефективності судового процесу. Особливу увагу приділено нормативній базі, яка регулює використання інформаційних технологій у судочинстві, а також проблемам і викликам, з якими стикається судова система в умовах цифрової трансформації.

Розглядаючи сучасний стан впровадження ІТ у судовій системі України, було виокремлено ключові інформаційні платформи, зокрема Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та «Електронний суд», що відіграють вагомий роль у підвищенні оперативності та доступності правосуддя для громадян. Дослідження показало, що зазначені системи дозволяють значно спростити комунікацію між сторонами, зменшити бюрократичне навантаження та створити прозорі умови для розгляду справ.

Окремий акцент зроблено на питанні електронних доказів, що відкривають нові можливості для формування доказової бази у адміністративних справах. Встановлено, що нормативна база України щодо прийняття електронних доказів перебуває на стадії розвитку, що потребує посилення як правових норм, так і практичних рекомендацій для суддів. Зокрема, обґрунтовано необхідність удосконалення Кодексу України про адміністративні правопорушення та розробки єдиних стандартів для забезпечення автентичності та цілісності електронних доказів.

У дослідженні також детально розглянуто питання інформаційної безпеки та захисту даних, що є необхідною умовою успішного функціонування електронного судочинства. Було визначено ключові виклики інформаційної безпеки, включаючи ризики несанкціонованого доступу до даних та кіберзагрози, що вимагають посиленого контролю та застосування сучасних технологій захисту.

Щодо перспектив розвитку, запропоновано напрями розширення використання інформаційних технологій у судовій системі України, серед яких автоматизація процесів та інтеграція штучного інтелекту. Зазначено, що використання штучного інтелекту може стати вирішальним чинником у зниженні навантаження на суддів та прискоренні процесу винесення рішень.

Новизна проведеного дослідження полягає у комплексному підході до вивчення ролі інформаційних технологій у адміністративному судочинстві, що включає не лише аналіз нормативної бази та існуючих проблем, а й визначення нових можливостей для вдосконалення судового процесу. Результати роботи мають практичне значення для подальшого вдосконалення нормативного регулювання, підвищення ефективності роботи судової системи та формування інноваційних підходів у правосудді.

Перспективи подальших досліджень охоплюють поглиблений аналіз впливу штучного інтелекту на адміністративне судочинство, розробку стандартів для оцінки електронних доказів, а також вивчення міжнародного досвіду, який може бути адаптований до українських реалій для забезпечення максимальної ефективності й захищеності цифрового правосуддя в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Верховна Рада України. (2016). Про судоустрій і статус суддів (Закон № 1402-VIII від 2 червня 2016 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
2. Вища рада правосуддя України. (2021). Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (Рішення № 1845/0/15-21 від 17 серпня 2021 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/go/1845/0/15-21>.
3. Верховна Рада України. (1991). *Господарський процесуальний кодекс України* (Закон № 1798-XII від 6 листопада 1991 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Верховна Рада України. (2004). *Цивільний процесуальний кодекс України* (Закон № 1618-IV від 18 березня 2004 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
5. Верховна Рада України. (2005). *Кодекс адміністративного судочинства України* (Закон № 2747-IV від 6 липня 2005 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

6. Климова К. (2021). Системи спеціальної документації: чинники впливу на формування та організацію. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*, (11), 316–347. <https://sdc-journal.com/index.php/journal/article/download/336/274>.
7. Миколаєць В.А., & Котович І.О. (2024). Принципи та процедури судочинства («Цивільне судочинство»). https://dpu.edu.ua/images/Documents/NAUKA/Naukova%20biblioteka/Navcalno-metodicna%20literatura/P/Principi_ta_proceduri_sudocinstva.pdf.
8. Консультативна рада європейських суддів. (2011). *Висновок № 14: Судочинство та інформаційні технології*. <https://hcj.gov.ua/page/vysnovky-kyes>.
9. Верховна Рада України. (2005). *Кодекс адміністративного судочинства України* (Закон № 2747-IV від 6 липня 2005 р.), статті 99-100. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
10. Верховна Рада України. (1984). *Кодекс України про адміністративні правопорушення* (Закон № 8073-X від 7 грудня 1984 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
11. Європейський суд з прав людини. (2011). *Рішення у справі «Жуковський проти України» (Заява № 31240/03)*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_714#Text.
12. Борщенко В.В. (2024). Інформаційні технології в судочинстві: сучасний стан та перспективи. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*, 26(1), 7–11. <https://journals.visnyk-onu.od.ua/index.php/law/article/download/471/461>.
13. Верховна Рада України. (2010). *Про захист персональних даних* (Закон № 2297-VI від 1 червня 2010 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
14. Кравчук В. (2024). Порівняльний аналіз судової практики країн європейського союзу та України у сфері захисту персональних даних у соціальних мережах. *Наука і техніка сьогодні*, (4 (32)). <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/download/10852/10911>.
15. Гуржій С. (2023). Особливості використання штучного інтелекту у питаннях забезпечення кібербезпеки. *Інформація і право*, (4 (47)), 207–216. <http://il.ippi.org.ua/article/view/291669/285052>.